

Max Herrmann-Neisse

Kazimierz Staszków

Kim jest Joseph von Eichendorff – dzisiaj nikomu już nie trzeba przypominać. Jednak niewielu z nas wie, że w Nysie urodził się również znakomity poeta liryczny. Jest nim Max Herrmann-Neisse. Tragiczne losy jego życia spowodowały, że targany tęsknotą za utraconą ojczyzną zmarł na wygnaniu w Londynie, pozbawiony wcześniej przez nazistów obywatelstwa i prawa powrotu do Niemiec.

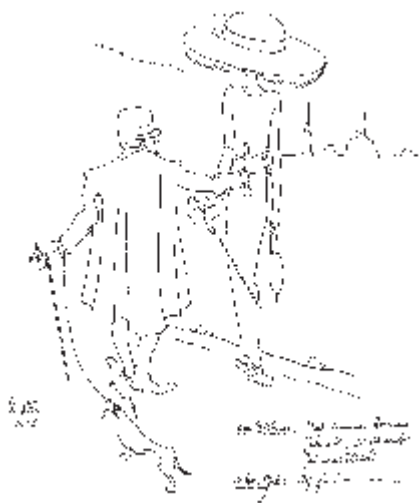
Przyszedł na świat 23 maja 1886 r. w nieistniejącym dzisiaj w Nysie domu przy ul. Królowej Jadwigi nr 28 (wówczas Wilhelmstrasse) jako jedyny syn Roberta i Anny z domu Sambale. Jego ojciec, z wykształcenia nauczyciel, prowadził w Nysie piwiarnię „Namslauer Bierstube”. W dzieciństwie przeżył nieszczęśliwy upadek, po którym pozostał mu na całe życie garb. Garbaty chłopiec był przez rówieśników wyśmiewany i bardzo źle traktowany. Jednak wrażliwość na krzywdy uczyniła z niego człowieka moralnie silnego i krytycznego wobec wszelkiej przemocy. W roku

1905 ukończył gimnazjum humanistyczne (dzisiejsze Carolinum), w 1906 r. rozpoczął studia w Monachium, następnie we Wrocławiu, gdzie studiował historię literatury i sztuki. W 1909 r. przerwał naukę i powrócił do Nysy. Zajął się krytyką literacką, teatralną i kabaretową, także rozpoczął pisać, debiutując w 1906 r. tomikiem poezji *Małe życie*. W roku 1911, podczas wizyty w nyskim teatrze, poznał Leni Gebek, a spotkanie opisał w wierszu *Życie z Leni*:

„Wspominam wieczór w teatrze,
gdy twój widok zmusił mnie bym cię kochał
jeszcze żyli matka i ojciec [...]”

Od tego czasu stanowili nierozłączną parę, która wywoływała w Nysie wielkie zgorszenie. Ona piękna i smukła, aktorka, on mały, garbaty, a w dodatku poeta, co w owym czasie znaczyło – nierób. Szczególnie prześladowana była Leni, w efekcie czego na ich ślub nie zgadzały się rodziny. Latem 1917 r., po śmierci rodziców, przenieśli się na stałe do Berlina

i tam zawarli związek małżeński. W tym czasie Max zaczął zyskiwać popularność i sławę literacką. Żeby nie mylono go z Maxem Herrmannem, znanym berlińskim literaturoznawcą, dodał do swojego nazwiska drugi człon – Neisse. Jego twórczość była wysoko ceniona przez Tomasza i Henryka Mannów, Carla Hauptmanna, Stefana Zweiga i wielu innych znanych pisarzy niemieckich. W roku 1924 otrzymał Nagrodę Literacką im. Josepha von Eichendorffa za tom wierszy *Ona i miasto*, a w 1927 r. Nagrodę im. Gerharda Hauptmanna. Berlińska kariera literacka Maxa Herrmanna-Neisse zakończyła się w momencie dojścia Hitlera do władzy. Był przeciwnikiem faszyzmu. W dwa dni po podpaleniu Reichstagu opuścił Niemcy, oświadczając, że tam nie wróci, dokąd władzę sprawować będą naziści. Wyjechał do Szwajcarii, gdzie chciał pozostać, ale nie otrzymał zgody na pobyt stały. 19 września 1933 r., po krótkim pobycie w Holandii i Paryżu, przybył do Londynu, dokąd wcześniej wyjechała jego żona. Zamieszkali u przyjaciela, Alfonsa Sondheimera, który odstąpił im pokój w swoim mieszkaniu. W marcu 1936 r. otrzymał urzędowe zawiadomienie, że został pozbawiony obywatelstwa niemieckiego. W dwa lata później, w październiku 1938 r., złożył podanie o nadanie obywatelstwa brytyjskiego, ale wniosek nie został nigdy rozpatrzony. Pozbawiony obywatelstwa niemieckiego, nie doczekawszy się obywatelstwa angielskiego, zmarł 8 kwietnia 1941 r. na zawał serca

jako bezpaństwowiec. Maxa Herrmanna-Neisse pochowano na cmentarzu w pobliżu Regents Park w Londynie. Być może tęsknota za ojczyzną przyczyniła się do jego przedwczesnej śmierci.

Wielką podporą w jego życiu była zawsze żona, o czym napisał w zakończeniu cytowanego wcześniej wiersza:

[...] jesteś mi wszystkim: ojczyzną, matką, ojcem, i dajesz mi w podarunku szczerze nowe leniwość.”

Kilka lat przed śmiercią napisał własne epitafium:

„W obcej mowie milczy mi każdy kamień,
a gdybym umarł i został tu pochowany,
moja dusza nie mogłaby znaleźć spokoju,
i na wieczność czułbym się samotny.”

Na zakończenie pozwolę sobie zacytować jego wiersz poświęcony Josefowi von Eichendorffowi w przekładzie Andrzeja Słomnowskiego:

Eichendorff

Piękno, które znaleźliśmy w ojczyźnie,
Zostało w melodii twoich pieśni.
Gdy nocą staliśmy na Rynku nierozłączni,
W twojej poezji spowici marzyciele:
Na szczytach dachów powiewały flagi,
Za szybą okna jaśniała twarz dziewczyny.
Pijany zygzakiem szedł do domu,
A studnia przemawiała twoim wierszem.

W niedzielę wyruszyliśmy na błonia,
Z jakimś bliskim stworzeniem na rękę.
Rzeka i góry niknęły gdzieś w oddali,
Różek myśliwski przyjaźnie dał na alarm,
Strzelby myśliwych grzmiały nie trafiając,
Psy ujadły z nadmiaru wesołości,
I kiedy w końcu niewinni szliśmy spać,
Świat w gwiazdozbiornie twym był dobry.

W każdy zaduszny wieczór niosłem
Światło i bukiet kwiatów na twój grób.
Tam las płomieni czuwał przy swych zmarłych,
Dziewczyny twarz chyliła się w modlitwie.
Niebo płonęło ponad grobowcami,
Szumiały drzewa, pohukiwał puszczyk.
Błaskiem księżycy rozświecona dał
Niosła błogosławieństwo twjej poezji.

Supplement

7 października 2004 r., na inauguracji roku akademickiego połączonej z uroczystą, czwartą rocznicą istnienia Wyższej Szkoły Zawodowej w Nysie, otwarto Collegium Philologicum, w którym ma siedzibę Instytut Neofilologii. Podczas tej uroczystości została odsłonięta tablica poświęcona Maxowi Herrmannowi-Neisse. Od tego dnia Instytut nosi jego imię.

Literatura

Der Dichter und seine Stadt Max Herrmann-Neisse zum 50. Todestag, Eichendorff-Institut Oberschleschies Landesmuseum 1991 r.

Max Herrmann-Neisse „Twarz Ludzka”, Oficyna Konfraterni Poetów, Kraków 1999.

Niemcy górnośląscy – leksykon biograficzny, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej Gliwice–Opole 2004.

Encyklopedie i leksykony

Max Herrmann-Neisse

Ce poète lyrique notable – Max Herrmann-Neisse – est né le 23 mai 1886 à Nysa. Son père était le propriétaire d’une brasserie „Namslauer Bierstube” à Nysa. Comme un jeune enfant, Max Herrmann a subi la chute infortunée. Cet accident l’a rendu bossu pour toute la vie.

En 1905 il a terminé le Collège des sciences humaines (Carolinum d’aujourd’hui). En 1906 il a commencé les études à Munich et ensuite à Wrocław – où il étudiait l’histoire de la littérature et de l’art. Trois ans après il a interrompu son éducation, et est revenu à Nysa où il travaillait comme critique de la littérature, du théâtre et du cabaret. Dans cette ville il a commencé aussi sa carrière d’un écrivain. Il a débuté en 1906 avec son volume de poésie intitulé *Małe życie* (La petite vie). En 1911 il a connu Leni Gebek et six ans après ils se sont mariés à Berlin. À ce temps-là Max Herrmann est devenu populaire comme un poète. Afin de ne pas confondre son nom avec Max Herrmann – le connaisseur en littérature à Berlin, il a ajouté à son nom Neisse. En 1927 il a reçu le prix littéraire de Gerhard Hauptmann.

Au moment où Hitler a pris le pouvoir, il est parti en Suisse et en 1933 à Londres – où séjourrait déjà sa femme. En mars 1936 il a reçu un faire-part le privant de sa nationalité allemande. Il a essayé d’obtenir une nationalité britannique mais ses efforts se sont avérés infructueux.

Il est décédé le 8 avril 1941 par suite d’une crise cardiaque. Il est enterré à la cimetière à Londres.

Le 7 octobre 2004 on a dévoilé la plaque commémorative consacrée à Max Herrmann-Neisse à l’École Supérieure de Profession à Nysa qui, depuis ce temps-là, porte aussi son nom.

Max Herrmann-Neisse

Fast alle kennen den letzten großen Romantiker Joseph von Eichendorff, aber nur einige assoziieren den Namen Max Herrmann-Neisse mit dem hervorragenden Dichter und dem Antifaschisten. Sein tragisches Leben könnte ein wunderbares Szenario werden.

Max Herrmann-Neisse wurde am 23. Mai 1886 in Nysa (Neisse) als der einzige Sohn von Robert und Anna, geb. Sambale, geboren. Sein Vater führte in Nysa (Neisse) die Bierstube „Namslauer Bierstube”. Seine Kindheit gehörte nicht zu den glücklichsten Zeiten seines Lebens. Als er klein war, erlebte er einen Unfall, der verursachte, dass er den Buckel hatte. Er war sehr oft deswegen schikaniert und ausgelacht. Aber die Kindheitserlebnisse stärkten ihn. 1905 schloss Max das Humanistische Gymnasium (heutiges Lyzeum „Carolinum”). 1906 begann das Hochschulstudium in München, dann in Wrocław (Breslau). Er studierte Literatur- und Kunstgeschichte. 1909 kehrte er nach Nysa (Neisse) zurück und arbeitete als Literatur-, Theater- und Kabarettkritiker. Hier fing er seine Schriftstellerkarriere an. Sein erstes Bändchen der Poesie veröffentlichte er im Jahre 1906 (*Ein kleines Leben*). 1911 lernte er eine Schauspielerin, Leni Gebek kennen, der er ein Gedicht gewidmet hat *Leben mit Leni*.

Seit dieser Zeit wurden sie eine Paare, die in der Stadt Anstoß erregte. Sie – hübsche und schlanke Schauspielerin, er – kleiner und buckliger Dichter. Besonders wurde Leni schikaniert. 1917 zogen sie nach Berlin um und dort heirateten. In dieser Zeit begann Max den guten Ruf als Dichter zu gewinnen. Der Ähnlichkeit des Namens und Vornamens mit dem bekannten Berliner Literaturwissenschaftler wegen fügte Max zu seinem Namen ‚Neisse’ hin. Seine Werke waren sehr angesehen von den anderen deutschen Autoren, Thomas und Heinrich Mann, Carl Hauptmann, Steffen Zweig. 1924 bekam Max Herrmann-Neisse den Eichendorffs Preis, 1927 den Gerhard Hauptmanns Preis. Seine Berliner Karriere hörte mit der Hitlers Herrschaft auf. Herrmann-Neisse fuhr in die Schweiz. Am 19. September 1933 kam nach London an, wo er im Exil,

am 8. April 1941 starb. Das Schlimmste war, dass Max Herrmann-Neisse, als er starb, keine Staatsangehörigkeit hatte.

Die wichtigste Person im Leben Max' war seine Frau, worüber er Gedicht schrieb.

Am 7. Oktober 2004 fand die Inauguration des vierten Jahres der Tätigkeit der Staatlichen Fachhochschule in Nysa (Neisse) statt, während derer man die Max Herrmann-Neisse gewidmete Gedenktafel enthüllte. Iner Literaturwissenschaftler wegen fügte Max zu seinem Namen ‚Neisse‘ hin. Seine Werke waren sehr angesehen von den anderen deutschen Autoren, Thomas und Heinrich Mann, Carl Hauptmann, Steffen Zweig. 1924 be-

kam Max Herrmann Neisse den Eichendorffs Preis, 1927 den Gerhard Hauptmanns Preis. Seine Berliner Karriere hörte mit der Hitlers Herrschaft auf. Hermann-Neisse fuhr in die Schweiz. Am 19. September 1933 kam nach London an, wo er im Exil starb. Das Schlimmste war, dass Max Herrmann-Neisse, als er starb, keine Staatsangehörigkeit hatte.

Die wichtigste Person im Leben Max' war seine Frau, worüber er Gedicht schrieb.

Am 7. Oktober 2004 fand die Inauguration des vierten Jahres der Tätigkeit der Staatlichen Fachhochschule in Neisse statt, während derer man die Max Herrmann-Neisse gewidmete Tafel enthüllte.